

Utenriksdepartementet

Handlingsplan

Frihet, makt og muligheter

Handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken 2016–2020

Forord

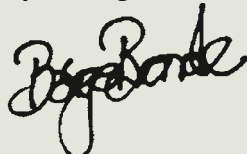
De nye universelle bærekraftsmålene plasserer likestilling i sentrum av den internasjonale dagsordenen. Å realisere kvinners menneskerettigheter er et mål i seg selv og en drivkraft for demokrati, bærekraftig utvikling, fattigdomsutryddelse, stabilitet og varig fred. Norge er et foregangsland for likestilling. Vår legitimitet som forkjemper for kvinners rettigheter gjør at vi kan ta en lederrolle for global likestilling.

Kvinnediskriminering er et hinder for at jenter og kvinner skal leve et godt liv, og en barriere for økonomisk utvikling. Dragkampen om kvinners rettigheter gjør seg gjeldende i politiske konflikter og som del av bakteppet for terrorisme og ekstremisme. I sårbare stater og i situasjoner med flukt og migrasjon er kvinner ekstra utsatt for diskriminering og overgrep.

Vi vil snu dette. Vi kan ikke tillate at religion eller kultur brukes som unnskyldning for kvinnediskriminering. Kjernen i menneskerettighetene er nettopp at de er universelle. Vi vil motarbeide tilbakeslagene mot kvinners rettigheter som vi ser i noen land. Norge vil styrke likestilling ved å bruke vår politiske kapital, vår erfaring og kunnskap og våre økonomiske virkemidler for å fremme jenters og kvinners rettigheter. Vi vil mobilisere menn for å fremme likestilling. I handlingsplanen prioriterer vi jenters utdanning, kvinners politiske og økonomiske deltakelse, bekjempelse av vold og fremme seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Dette er avgjørende for at jenter og kvinner skal ha frihet, makt og mulighet til å forme sitt eget liv.

En handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling forplikter hele utenriks-tjenesten til innsats. Jeg vil sikre aktiv gjennomføring i departementet, ved ute-stasjoner, i Norad og hos andre offentlige forvaltere av norske midler og norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Jeg forventer at ledere tar et særlig ansvar for å oppnå resultater og for en helhetlig gjennomføring av regjeringens styrings-dokumenter på området, herunder handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet.

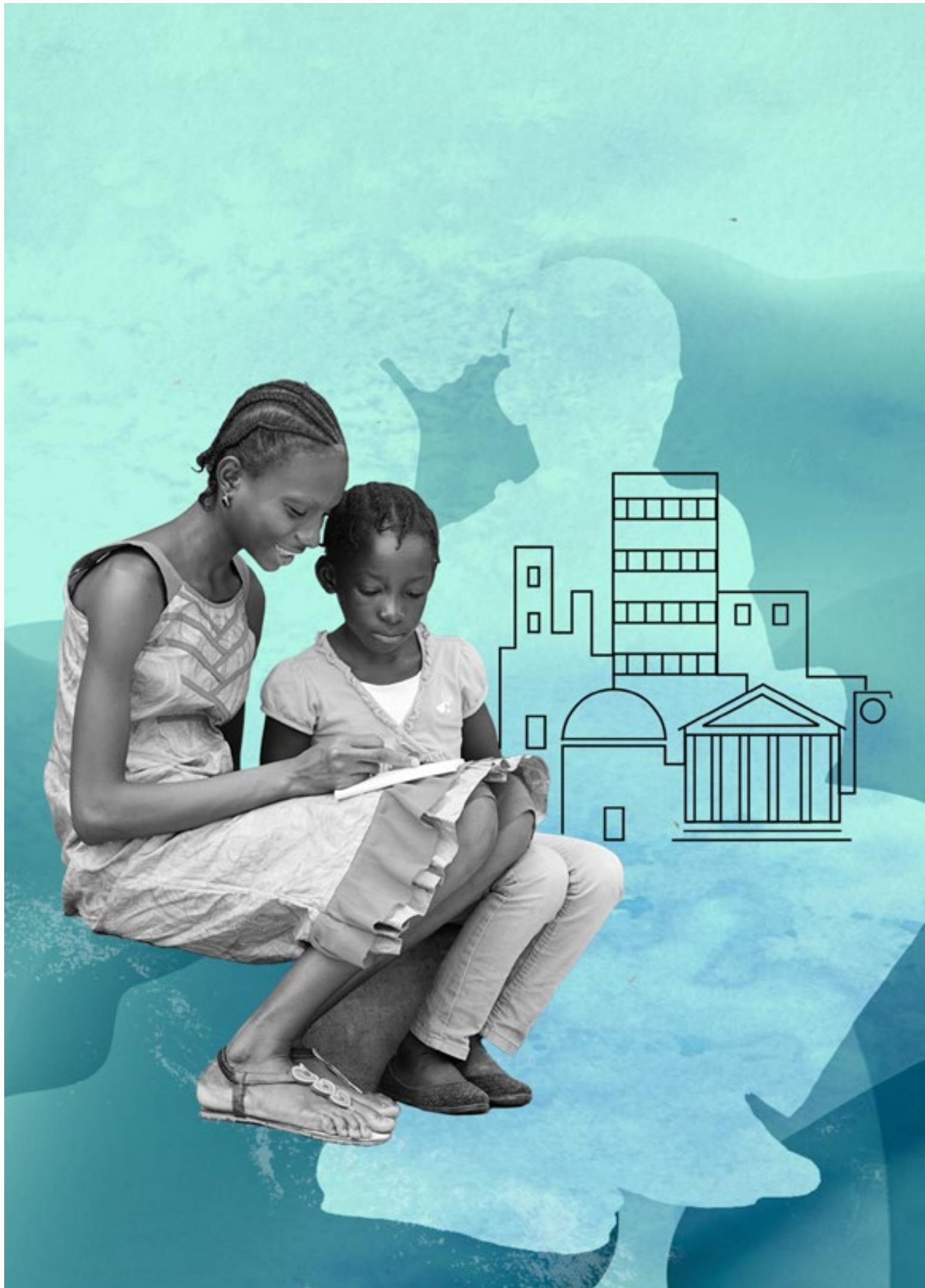
Ambisjonene vi setter oss er høye. Vi skal holde vårt løfte om likestilling for verdens jenter og kvinner.

Børge Brende
utenriksminister

Innhold

Kvinneres rettigheter i en verden i endring – politikk og prioriteringer	5
Tematiske satsingsområder	11
Jenters rett til utdanning	12
Kvinneres politiske rettigheter og deltakelse	15
Kvinneres økonomiske rettigheter og deltakelse	18
Et liv fritt for vold og skadelige skikker	22
Seksuell og reprodutiv helse og rettigheter	25
Gjennomføring av handlingsplanen	31

Kvinneres rettigheter i en verden i endring – politikk og prioriteringer

Kjernen i Norges arbeid for likestilling er å øke jenters og kvinners handlingsrom, selvbestemmelse og makt. Dette er grunnlaget for at jenter og gutter, kvinner og menn skal ha like rettigheter og like muligheter. Norge vil bidra til at kvinner får en styrket posisjon i familien, i sine samfunn og på den internasjonale arenaen. Gutter og menn kan være endringsagenter for å oppnå likestilling, og likestilling er et gode også for menn. Menneskerettighetene, spesielt FNs kvinnekonvensjon, er utgangspunktet for vårt arbeid med kvinners rettigheter.

Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken konsentreres om fem tematiske satsingsområder. De prioriterte temaene er valgt fordi de er anerkjente kjerneområder for å bedre kvinners situasjon, og har relevans og prioritet i både utenriks- og utviklingspolitikken. Dette er også områder der Norge har et særlig fortrinn og kan bidra. Handlingsplanen samler trådene og bygger på det internasjonale kapittelet (kap. 7) i stortingsmeldingen om likestilling (meld. St. 7, 2015-2016) og stortingsmeldingene om utdanning (meld. St. 25, 2013-2014), menneskerettigheter (meld. St. 10, 2014-2015) og om næringsutvikling (meld. St. 35, 2014-2015). Handlingsplanen viderefører de lange linjene for likestilling i norsk utenrikspolitikk.

Norge vil bidra til at kvinner får en styrket posisjon i familien, i sine samfunn og på den internasjonale arenaen.

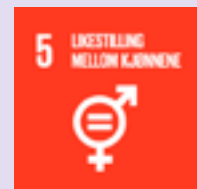
Norge skal bidra til

- å sikre inkluderende og rettferdig kvalitetsutdanning for alle jenter og gutter.
- at kvinner skal delta på lik linje med menn i det politiske liv.
- at kvinner skal ha fulle økonomiske rettigheter og delta på lik linje med menn i arbeidslivet.
- å avskaffe vold og skadelige skikker rettet mot jenter og kvinner.
- å fremme jenters og kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter.

Handlingsplanens bakteppe er de nye universelle bærekraftsmålene som ble vedtatt av alle FNs medlemsland i 2015. I dette målsettet står likestilling sentralt. En overordnet ambisjon er at ingen skal utelates, og at man først skal forsøke å nå dem som er mest marginalisert, slik at alle kan ta del i utviklingen. Det fordrer også økt fokus på inkludering og ikke-diskriminering av kvinner som befinner seg i en utsatt situasjon, og marginaliserte grupper av kvinner, for eksempel kvinner med nedsatt funksjonsevne, urfolkskvinner, lesbiske og biseksuelle kvinner og transkvinner.

Mål for bærekraftig utvikling (Agenda 2030)

Verdens stats- og regjeringsledere vedtok på et toppmøte i New York høsten 2015 «Agenda 2030» med FNs 17 nye bærekraftsmål. Målene erstatter FNs tusenårsmål fra 2000, og skal gi retning for et globalt, bærekraftig utviklingssamarbeid fram mot 2030. Bærekraftsmålene er framforhandlet gjennom brede konsultasjoner mellom verdens stater og med omfattende bidrag fra siviltt samfunn.

Agenda 2030 bygger på internasjonale menneskerettighetsforpliktelser, fremmer menneskerettigheter for alle og bidrar til å oppnå likestilling. Et eget likestillingsmål, mål 5, er rettet mot strukturelle hindringer for likestilling, og i tillegg er likestilling integrert i delmålene under flere andre tematiske mål.¹ Den politiske erklæringen slår også fast at likestillingsperspektivet skal integreres systematisk i gjennomføringen av hele agendaen.

¹ Dette gjelder delmålene for fattigdomsbekjempelse, anstendige arbeidsforhold, landbruk, vannforvaltning og sanitærforhold, klima, utdanning, helse og bosettinger.

Samarbeid for å oppnå likestilling

Norge har mange samarbeidspartnere for likestilling. Arbeidet med å utvikle globale regler og rammeverk som er relevante for likestilling, er i stor grad knyttet til FN-systemet gjennom FNs kvinnekommisjon, FNs befolkningskommisjon, FNs menneskerettighetsråd og FNs generalforsamling. Gjennomføringen av denne politikken er medlemslandenes ansvar, med støtte fra FNs operative virksomhet, utviklingsbankene og andre partnere. UN Women er en viktig samarbeidspartner som støtter mellomstatlige organer, medlemsland og koordinerer FN-systemets arbeid på likestilling. Norge bidrar også til det internasjonale likestillingsarbeidet gjennom medlemskap i Europarådet, gjennom EU/EØS-samarbeidet, bilateralt samarbeid og det nordiske likestillingssamarbeidet.

Kvinneorganisasjoner og andre likestillingsaktører er pådrivere for kvinners rettigheter hjemme, i partnerland og på internasjonale arenaer. Sivilt samfunn bidrar til å sette dagsorden og holde myndigheter ansvarlige. Kvinneorganisasjonene og andre nettverk er viktige arenaer der jenters og kvinners behov blir formulert og rettigheter fremmet. Norske og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner som arbeider for kvinners rettigheter, er sentrale partnere for Norge. Vi vil også engasjere andre aktører, for eksempel religiøse ledere og privat sektor.

EU og likestilling

EUs politikk om ikke-diskriminering, demokratisk deltakelse og sosial inkludering er forankret i EUs charter om og strategier for grunnleggende rettigheter og likestilling. Charteret foreskriver individets grunnleggende rettigheter og friheter, fremmer likestilling og forbyr diskriminering på bakgrunn av blant annet kjønn, nedsatt funksjonsevne, etnisk bakgrunn, religiøs overbevisning og seksuell orientering. Norge er ikke tilknyttet charteret, men det er like fullt med på å sette rammebetingelsene for vår likestillings- og ikke-diskrimineringspolitikk i EU/EØS-sammenheng. Norsk forvaltning og norske politikere jobber gjennom de kanaler og komiteer som EØS-avtalen åpner for. I perioden 2007-2013 deltok Norge i flerårige EU-programmer på områdene arbeids- og sosialpolitikk, likestilling og ikke-diskriminering (PROGRESS) og arbeid mot vold (DAPHNE). EU har vedtatt nye flerårige rammeprogrammer for perioden 2014-2020 som blant annet skal bidra til å oppfylle sentrale mål i vekst- og sysselsettingsstrategien Europa 2020. Det nye EU-programmet for sysselsetting og sosial innovasjon (*Employment and Social Innovation, EaSI*) for perioden 2014-2020 viderefører blant annet deler av PROGRESS-programmene. Europakommisjonen legger opp til at likestilling mellom kjønnene og bekjempelse av alle former for diskriminering skal fremmes i alle deler av programmet. Det nye programmet for rettigheter, likestilling og medborgerskap (REC, 2014-2020) viderefører spesielt rettighetsperspektivet og ikke-diskrimineringsarbeidet.

Kvinneres rettigheter: nye og gamle utfordringer

Jenter og kvinner har opplevd betydelige framskritt de siste tiårene, men utviklingen er ujevn, og på noen områder går den i negativ retning. Utfordringene varierer på tvers av land og regioner, men noen hovedtrender er tydelige:

- Formell diskriminering i lovgivningen er fortsatt svært utbredt, og dette gjelder særlig innenfor familielovgivning, men også når det gjelder arv og eiendom.
- Kvinner er sterkt underrepresentert i beslutningsprosesser og styrende organer på alle nivåer. Under en fjerdedel av alle parlamentarikere er kvinner.
- I mange tilfeller er kontroll over kvinner vevd inn i samfunnets kultur gjennom skadelig tradisjonell praksis som tidlige ekteskap og kvinnelig kjønnslemlestelse.
- Vold mot jenter og kvinner er svært utbredt. Anslagsvis en tredjedel av verdens kvinner opplever å bli utsatt for vold i løpet av livet, som oftest fra partner.
- Væpnede konflikter har store humanitære konsekvenser og fører til store flyktningstrømmer. Dette rammer kvinner og menn ulikt, og utsetter kvinner for kjønnsbasert vold og seksuell utnyttning.
- Ekstremisme og konservatisme er økende. Dette uttrykkes i forskjellige former, men et fellestrekk – og del av ekstremistisk ideologi – er motstanden mot kvinners menneskerettigheter.
- Det er et økende antall angrep på kvinnelige menneskerettighetsforkjempere i enkelte land.
- Kvinner mangler tilgang til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, samt rett til trygg abort. Mange kvinner som ønsker det, har ikke tilgang til prevensjon.
- Globalt sett har avstanden mellom menns og kvinners deltakelse i arbeidslivet minket bare marginalt de siste tjue årene. I de fleste land tjener kvinner fortsatt langt mindre enn menn.
- Klimaendringer påvirker matproduksjon, migrasjon, miljø og kan gi humanitære konsekvenser. Dette rammer ofte kvinner, spesielt kvinnelige bønder, hardere enn menn.

Listen gir et bilde av noen utfordringer og behov, og danner utgangspunkt for det norske arbeidet. Norge kan ikke løse alle disse utfordringene, men norsk innsats skal bidra til å nå målet om global likestilling. Hovedansvaret ligger hos landenes egne myndigheter.

Internasjonalt rammeverk

Det internasjonale rammeverket for kvinners rettigheter er de universelle menneskerettighetene som er nedfelt i ulike konvensjoner. De to mest sentrale er konvensjonen om sivile og politiske rettigheter og konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. I tillegg er FNs kvinnekonvensjon – De forente nasjoners konvensjon om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner (CEDAW) – særlig relevant. FNs arbeidsorganisasjon (ILO) har en rekke internasjonale arbeidsstandarder som også omfatter kvinner. To grunnleggende konvensjoner er direkte rettet mot kvinners stilling: konvensjon nr. 100 om lik lønn for arbeid av lik verdi og konvensjon nr. 111 om diskriminering i sysselsetting og yrke.

Handlingsplanen fra FNs kvinnekonferanse i Beijing i 1995 er det sentrale referansedokumentet for arbeidet med likestilling og kvinners rettigheter. Planen forplikter regjeringene til å arbeide med likestilling ut ifra et integreringsprinsipp. Det vil si at likestilling skal innarbeides i all politikk og i all gjennomføring av politikk. Samtidig slås det fast at det fortsatt er nødvendig med særlige tiltak for likestilling. Handlingsplanen har tolv tematiske områder som særlig skal prioriteres.

Handlingsprogrammet fra befolkningskonferansen i Kairo i 1994 inneholder forpliktelser for FNs medlemsstater om tilgang til prevensjonsveiledning, moderne prevensjonsmidler, behandling av hiv og seksuelt overførbare sykdommer, svangerskapsomsorg, tilgang til trygg abort når abort er lovlig og til helsetjenester etter komplikasjoner som følge av alle utrygge aborter.

FNs sikkerhetsråds resolusjoner om kvinner, fred og sikkerhet anerkjenner at konflikt rammer kvinner og menn ulikt, at kvinner skal ha beskyttelse mot vold i konflikt og at kvinners deltakelse og rettigheter er sentralt for internasjonal fred og sikkerhet. FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 var banebrytende da den kom i år 2000. Siden den gang har FNs sikkerhetsråd vedtatt ytterligere sju resolusjoner om denne tematikken.

Gutter og menn kan være endringsagenter for å oppnå likestilling, og likestilling er et gode også for menn.

Tematiske satsingsområder

1

Jenters rett til utdanning

Utdanning er nøkkelen til at jenter og kvinner skal ha kunnskap, trygghet og aksept for å kunne bestemme over sitt eget liv. Dette er en forutsetning for at kvinner skal kunne ha politiske og økonomiske posisjoner i samfunnet på like fot med menn, og for at de skal få sin rettmessige del av samfunnsgodene.

Bærekraftsmål 4 om utdanning handler om å sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle. Flere av de konkrete målsettingene innen utdanning fram mot 2030 er relevante for å fremme jenters utdanning og likestilling.

Vi er på god vei mot å nå målet om lik skoledeltakelse for jenter og gutter. Likevel er det fremdeles 48 land² der andelen jenter i barneskolen er mindre enn andelen gutter. I noen land, særlig i Vest-Afrika, er utfordringen fremdeles stor. På ungdomstrinnet og i videregående opplæring er det fremdeles land der det er stor forskjell på jenters og gutters skoledeltakelse. Det er særlig de fattigste jentene på landsbygda som kommer dårligst ut og har størst sannsynlighet for aldri å begynne på skolen. I tillegg vil faktorer som nedsatt funksjonsevne og voldelig konflikt øke barrierene mot utdanning.

Framgangen innen utdanning skyldes i første rekke at mange land har prioritert utdanning i sine budsjetter, og at landene har hatt stabil økonomisk vekst over flere år. For flere land er det usikkert om denne veksten vil fortsette. Samtidig har bistanden til utdanning stagnert de siste årene. Norge mobiliserer for økt finansiering av skoler, og har tatt initiativ til og støtter den internasjonale kommisjonen for finansiering av utdanning, ledet av tidligere britisk statsminister Gordon Brown. I økonomiske nedgangstider ser man ofte at gutter blir prioritert framfor jenter med tanke på utdanning. Økt global finansiering av utdanning vil derfor ha en positiv effekt også for kvinner.

Det at like mange jenter og gutter begynner på og fullfører skolen er ikke tilstrekkelig. I et likestillingsperspektiv er det også store svakheter i undervisningspraksis, læreplaner, lærebøker og læreres holdning til og kunnskap om likestilling. Mange land har dermed store utfordringer fordi utdanningen ikke holder god nok kvalitet til å fremme likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet.

Det er stor sannsynlighet for at utdannede kvinner sender egne barn på skole. Faren for at barn utsettes for menneskehandel, barnarbeid, barneekteskap og

2 EFA Global Monitoring Report 2015, side 155. Tilgjengelig fra: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002322/232205e.pdf> (02.06.2016).

Det er fremdeles

48 land

der andelen jenter
i barneskolen er mindre
enn andelen gutter.

seksuell utnyttning er mindre når barna går på skolen. Utdannede mødre og fedre kan bryte fattigdomsmønsteret. Bekjempelse av barneekteskap er også et viktig tiltak for å holde jenter på skolen.

Norsk støtte til jenters utdanning er bred og gis gjennom ulike kanaler og tiltak. De forente nasjoners barnefond (UNICEF) er den viktigste multilaterale kanalen for utdanning for jenter. UNICEF arbeider for at flere jenter skal få tilgang til barne- og ungdomsskolen, og utvikler nasjonale retningslinjer mot kjønnsbasert vold i skolen. I samarbeid med FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO) og FNs befolkningsfond (UNFPA) fremmer UNICEF en helhetlig seksualitetsundervisning i lærerutdanningen, skolepensum og klasserommet. *United Nations Girls' Education Initiative* (UNGEI) er et globalt partnerskap for kunnskap om og pådriverarbeid for jenters utdanning og likestilling globalt, regionalt og nasjonalt.

Også det globale partnerskapet for utdanning (GPE) har som et av sine mål at alle jenter i land som mottar midler fra GPE, fullfører grunnskolen og begynner på videregående skole i et trygt og støttende læringsmiljø. Norge er en viktig giver til GPE.

Norsk arbeid skal være spesielt rettet mot satsingslandene for utdanning: Malawi, Etiopia, Nepal, Niger, Sør-Sudan, Afghanistan og Haiti.

Hovedmål 1: Sikre inkluderende og rettferdig kvalitetsutdanning for alle jenter og gutter

Delmål 1.1: Alle jenter begynner på og fullfører grunnskole og videregående opplæring, herunder yrkesrettet opplæring

Norge skal

- støtte opp om jenters utdanning og likestilling gjennom multilaterale kanaler som UNICEF, GPE og UNESCO, og vektlegge jenters utdanning og likestilling gjennom styrearbeid og dialog.
- styrke UNGEIs arbeid for å inkludere jenters utdanning og likestilling i landenes nasjonale planer og strategier, samt forhindre vold mot barn i skolen.
- støtte tiltak som gir foreldre kunnskap om og insentiver til å sende jentene på skolen
- særlig støtte opp om muligheten for at jenter med funksjonsnedsettelse og jenter som tilhører etniske minoriteter, skal få skolegang.
- fremme like muligheter til yrkesopplæring og høyere utdanning gjennom kanaler som mottar norsk støtte, blant annet gjennom universitetssamarbeid.
- arbeide for økt finansiering av utdanning gjennom oppfølging av rapporten fra kommisjonen om finansiering av global utdanning.

Delmål 1.2: Alle jenter og gutter har tilgang til god undervisning som fremmer likestilling

Norge skal

- ta initiativ til å gi undervisningen kvalitet og innhold i et likestillingsperspektiv som blant annet kan forhindre kjønnsbasert vold og fremme likestilling som verdi og rettighet.
- støtte utdanning av lærere, arbeide for at likestillingsperspektiver inkluderes i lærerutdanning
- fremme jenters utdanning i krise- og konfliktsituasjoner.
- støtte arbeidet for helhetlig seksualundervisning gjennom UNESCO, UNFPA og UNICEF.

Bærekraftsmål vi bidrar til

Delmål 4.1: Innen 2030 sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet som kan gi dem relevant og reelt læringsutbytte.

Delmål 4.3: Innen 2030 sikre kvinner og menn lik og rimelig tilgang til god teknisk og yrkesfaglig opplæring og høyere utdanning, herunder universitetsutdanning.

Delmål 4.7: Innen 2030 sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetanse som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av fred og ikkevold, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling.

2

Kvinneres politiske rettigheter og deltakelse

Det å ha en stemme til å påvirke beslutninger, gjør at kvinner kan få oppfylt sine demokratiske friheter og rettigheter. De siste årene har man sett en svak økning i antallet kvinner i nasjonalforsamlinger, tallet er nå 23 prosent sammenlignet med 12 prosent i 1995.³ Kvinneres representasjon i politiske institusjoner og prosesser er et viktig mål i seg selv. Det er viktig å understreke at det er like mye menns som kvinners ansvar at kvinners rettigheter innfris på lik linje med menns rettigheter.

Ulikhet mellom kvinner og menn er fortsatt innskrevet i lovgivningen i mange land. FN og Europarådet er arenaer der Norge løfter fram kvinners politiske deltakelse og rettigheter samt ikke-diskriminerende lovverk, blant annet gjennom FNs menneskerettighetsråds landgjennomganger. Utviklingssamarbeidet bidrar til kvinners deltakelse ved frie, åpne og demokratiske valg, konstitusjonsbygging og sikring av kvinners politiske så vel som økonomiske rettigheter i lovverket generelt.

Kvinneorganisasjoner og andre organisasjoner i det sivile samfunnet står ofte i fremste linje i kampen mot diskriminering og ekstremisme og for organisasjons- og ytringsfrihet. Kvinnelige menneskerettighetsforkjempere er mer utsatt enn sine mannlige kolleger fordi de ofte bryter med tradisjonelle, kulturelle og religiøse normer. En norskledet resolusjon om kvinnelige menneskerettighetsforkjempere ble vedtatt ved konsensus i FNs generalforsamling i desember 2013. Å bidra til å sikre kvinnelige menneskerettighetsforsvareres beskyttelse er en viktig målsetting i tiden framover.

Det er også viktig å formidle kunnskap om positive effekter av likestilling. Grupper av menn rundt i verden er opptatt av at likestilling også er et gode for menn, og for hele samfunnet. Slik kunnskap og erkjennelse må deles og normer må jobbes med, slik at samfunnene ser at likestilling ikke er en trussel mot menn, men noe som kan føre til et bedre liv for alle.

Kvinneres politiske deltakelse i saker knyttet til fred og sikkerhet er viktig for internasjonal fred og sikkerhet. Dette er anerkjent av FNs sikkerhetsråd gjennom resolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet. Voldelig ekstremisme er en trussel både mot kvinners liv og sikkerhet og mot kvinners rettigheter generelt. Norge arbeider aktivt for å sikre oppfølgingen av disse resolusjonene, og spesielt kvinners deltakelse i fredsprosesser, jf. Norges handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet (2015–2018).

³ FN (2014). «Review and Appraisal of the Implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action and the Outcomes of the Twenty-Third Special Session of the General Assembly.» Report of the Secretary-General E/CN.6/2015/3. Tilgjengelig fra: <http://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/csw/59/ecn620153.pdf> (31.05.2016).

FN-resolusjon om kvinnelige menneskerettighetsforkjempere

Norge leder forhandlingene i FN om menneskerettighetsforkjempere og fremmer regelmessig initiativer for å bedre deres anseelse og beskyttelse. Både i FNs generalforsamling og FNs menneskerettighetsråd er dette et krevende landskap, der ulike syn på menneskerettighetsforkjempers rolle i samfunnet gjør seg gjeldende.

Høsten 2013 fremmet Norge, i nært samarbeid med det sivile samfunn, for første gang en egen resolusjon med vekt på kvinnelige menneskerettighetsforkjempere. Resolusjonen (A/RES/68/181) ble vedtatt ved konsensus i FNs generalforsamling. Den anerkjenner kvinner i alle aldre som engasjerer seg i fremme av alle menneskerettigheter og fundamentale friheter, og alle dem som fremmer kvinners rettigheter og likestilling. Dette inkluderer også menn. Resolusjonen omfatter engasjement på alle nivåer – lokalt, nasjonalt, regionalt og internasjonalt – i tråd med FN-erklæringen om menneskerettighetsforkjempere av 1998.

Det internasjonale samfunn tar i resolusjonen entydig avstand fra ulike former for motarbeidelse av menneskerettighetsforkjempere, herunder undertrykkende lovgivning og tiltak som bryter med internasjonal rett, stigmatisering, kjønnsbasert diskriminering, vold og drap. Videre står FNs medlemsland her sammen om å presisere en rekke konkrete tiltak for å fremme effektiv beskyttelse. Resolusjonen er et banebrytende veikart for å fremme kvinners røst i samfunnet, kvinners rettigheter og likestilling. Dette vil fortsatt kreve et sterkt politisk lederskap for å sikre praktisk etterlevelse og gjennomføring, og Norge er her en global pådriver, både i FN-sammenheng og som støttespiller til ulike initiativer i ulike deler av verden.

Hovedmål 2: Kvinner skal delta på lik linje med menn i det politiske liv

Delmål 2.1: Kvinner skal være representert på lik linje med menn og ha reell innflytelse i politiske prosesser og politiske organer

Norge skal

- arbeide målrettet på det normative området gjennom FN.
- støtte aktører som arbeider for å øke kvinnerepresentasjon i politiske prosesser og organer på landnivå.
- gjennomføre handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet (2015-2018), som omfatter arbeid for å øke antallet kvinner som deltar i fredsprosesser og fredsforhandlinger.

Delmål 2.2: Kvinners og jenters rettigheter skal reflekteres fullt ut gjennom ikke-diskriminerende lovverk

Norge skal

- arbeide for ikke-diskriminerende lovverk gjennom FNs normative prosesser og støtte på landnivå.
- arbeide for etterlevelse og gjennomføring av lovverk knyttet til kvinners rettigheter.

Delmål 2.3: Kvinner skal ha trygghet og kapasitet til å arbeide for menneskerettigheter

Norge skal

- arbeide for å sikre oppfølging på landnivå av vedtak i FN om beskyttelse av kvinnelige menneskerettighetsforkjempere.
- støtte organisasjoner som arbeider for å beskytte og bygge kapasitet hos kvinnelige menneskerettighetsforkjempere.
- via utenriksstasjonene fremme og beskytte kvinnelige menneskerettighetsforkjempere i tråd med Utenriksdepartementets veileder på området.

3

Kvinneres økonomiske rettigheter og deltakelse

Styrking av kvinners økonomiske stilling er en verdi i seg selv, og er samfunns-økonomisk lønnsomt fordi det bidrar til skatteinntekter, økonomisk vekst og fattigdomsreduksjon. Bærekraftsmål 8 omhandler arbeid for å fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Kvinner møter hindringer for deltakelse i næringsvirksomhet og på arbeidsmarkedet generelt, og er i overtall blant dem som arbeider under uakseptable forhold. Det er både politiske, økonomiske, juridiske, kulturelle og andre strukturelle hindringer for kvinners deltakelse i arbeidslivet. Kvinner i sårbare situasjoner er spesielt utsatt for diskriminering og utestengelse. Kvinner rår over en mindre del av verdens ressurser enn menn. De har også en større arbeidsbyrde enn menn i familien, både i industrialiserte land og utviklingsland. Dette gjør at de konkurrerer i arbeidslivet på mindre fordelaktige vilkår enn menn. I mange land utgjør ulikheter i økonomiske, politiske og juridiske rettigheter, i tillegg til sosiale og kulturelle hindringer, de viktigste hindringene for oppstart, drift og videreutvikling av næringsvirksomhet for kvinner. Eksempler på dette er mangel på eiendomsrett og tilgang til egen bankkonto. Derfor er veien fra uformell til formell sektor ofte en tidkrevende og kostbar prosess for kvinner.

Kvinner er viktige aktører i landbruket i de fleste utviklingsland, ikke minst fordi de utgjør over halvparten av arbeidsstyrken. Kvinner har imidlertid gjennomgående dårligere tilgang til jord, kapital og inntektsskapende arbeid enn menn. En styrking av kvinners rettigheter og muligheter er derfor viktig i seg selv, men også med henblikk på å utløse det potensialet kvinner utgjør for økonomisk verdiskaping innen landbruket og andre naturbaserte næringer.

Den internasjonale arbeidsorganisasjon (ILO) er ansvarlig for å utvikle, overvåke og håndheve internasjonale arbeidsstandarder. To av ILOs åtte kjernekonvensjoner omhandler forbud mot diskriminering og skal sikre lik lønn for, like muligheter for og lik behandling av kvinner og menn i arbeidslivet.

De multilaterale utviklingsbankene, som Verdensbanken, Afrikabanken, Asia-banken, Den Interamerikanske utviklingsbanken og Det internasjonale fondet for

landbruksutvikling (IFAD), er viktige finansieringskilder og rådgivere for låntakerlandene, og sentrale aktører i utviklingsdebatten. De har også en sterk normativ innflytelse, spesielt i kraft av finansiell tyngde, bredt tematisk engasjement og samarbeid med finansdepartementene i samarbeidslandene. Utviklingsbankene leverer stadig bedre resultater innen likestilling, delvis grunnet påtrykk fra Norge og andre likesinnede land. De har også et spesielt fortrinn når det gjelder kvinners økonomiske deltakelse og samarbeid med privat sektor. Ifølge Verdensbankens likestillingsstrategi fra 2015 vil deres landanalyser inkludere kjønnsdimensjonen. Arbeidet vil være faktabasert og bygge på gode og dekkende data, slik at det blir enklere å måle resultater. Det legges også opp til et større fokus på likestilling i områder preget av sårbarhet.

Norfund er et annet viktig virkemiddel for Norges innsats for næringsutvikling og jobbskaping. Norfund investerer i etablering og ekspansjon av lønnsomme bedrifter i utviklingsland. Ikke-diskriminering er inkludert i alle investeringsavtaler. Norfund er i ferd med å etablere en egen handlingsplan for likestilling. For eksempel vil relevante selskaper de har investert i, kunne søke om å få støtte til at kvalifiserte kvinner i deres bedrifter kan delta på NHOs Female Future Program i Kenya, Tanzania og Uganda.

Utviklingsbankene leverer stadig bedre resultater innen likestilling

EØS-midlene

Siden EØS-avtalen trådte i kraft i 1994, har norske myndigheter bidratt til sosial og økonomisk utjevning i EU. Midlene støtter opp under grunnleggende europeiske verdier som demokratibyggning, menneskerettigheter, ikke-diskriminering og likestilling mellom kjønnene. EØS-midlene bidrar også til å styrke kontakten og samarbeidet mellom Norge og mottakerlandene i Sentral- og Sør-Europa.

EU, Norge, Island og Liechtenstein undertegnet 3. mai 2016 en avtale om en ny periode med EØS-midler (2014-2021). Om lag 2,8 milliarder euro vil bli stilt til disposisjon for mottakerlandene (Bulgaria, Estland, Hellas, Kroatia, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia og Ungarn). Fokusområder under den nye finansieringsperioden er i stor grad sammenfallende med prioriteringene i EUs strategi for vekst *Europa 2020*. Strategien har som mål å øke sysselsettingen til 75 prosent. Sentrale elementer her er likestilling mellom kvinner og menn, bedre balanse mellom jobb og fritid og økning av kvinners deltakelse i arbeidslivet.

I tråd med hovedfokusområdene for EØS-midlene 2014-2021 vil likestilling og vold i nære relasjoner være temaer som kan støttes. I denne perioden vil likestilling være rettet mot kvinners deltakelse i arbeidslivet. Disse områdene vil imidlertid være gjenstand for forhandlinger når det skal inngås rammeavtaler med hvert enkelt mottakerland.

Hovedmål 3: Kvinner skal ha fulle økonomiske rettigheter og delta på lik linje med menn i arbeidslivet

Delmål 3.1: Kvinner, herunder kvinner fra marginaliserte grupper, deltar i nærings- og yrkeslivet

Norge skal

- arbeide for at utviklingsbankene inkluderer likestilling i sin kjernevirksomhet, og at de rapporterer om jobbskaping og kvinners økonomiske rettigheter, særlig i områder preget av sårbarhet.
- i sin dialog med Verdensbanken, fremme god gjennomføring av likestillingsstrategien med fokus på resultater og tettere samarbeid med FN.
- prioritere kvinners rettigheter og likestilling som en integrert del av arbeidet med næringsutvikling, blant annet gjennom Norfunds arbeid med selskapene de har investert i.
- støtte tiltak som styrker kvinners kontroll over produktive ressurser og egen inntekt gjennom UNIDO.
- arbeide gjennom FAO og IFAD for å styrke kvinners situasjon og stilling i primærnæringene, jordbruk, skogbruk og fiskeri.
- bidra til utvikling og gjennomføring av internasjonale normer som fremmer likestilling i arbeidslivet.

Delmål 3.2: Kvinner og menn har lik rett til økonomiske ressurser, for eksempel eierskap og kontroll over jord, rett til arv og tilgang til finansielle tjenester

Norge skal

- støtte nasjonale reformprosesser, herunder familielovgivning, som gir kvinner mulighet til å ta lønnet arbeid.
- støtte tiltak for å gi kvinner bedre rammebetingelser ved å redusere juridiske barrierer og bidra til kompetanseheving.
- arbeide målrettet normativt, blant annet gjennom FN, for å sikre at kvinner og menn har like økonomiske rettigheter.

Bærekraftsmål vi bidrar til

Delmål 8.5: Innen 2030 oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, deriblant ungdom og personer med nedsatt funksjons-
evne, og oppnå lik lønn for likt arbeid.

Delmål 1.4: Innen 2030 sikre at alle kvinner og menn, særlig fattige og sårbare
personer, har lik rett til økonomiske ressurser samt tilgang til grunnleggende
tjenester, eierskap til og kontroll over land og annen form for eiendom, arv, natur-
ressurser, egnet teknologi og finansielle tjenester, herunder mikrofinansiering.

4

Et liv fritt for vold og skadelige skikker

Vold mot kvinner er ofte kjønnsbasert, det vil si at den er rettet mot kvinner fordi de er kvinner. Vold mot kvinner er derfor et strukturelt problem som rammer enkeltindivider. Det er knyttet til sosiale normer, praksiser og holdninger og til religion og kultur som opprettholder maktstrukturer. Kjønnsbasert vold utøves og tolereres, og rettferdiggjøres som en form for beskyttelse eller legitim kontroll over kvinner. Den hindrer kvinners livsutfoldelse og deltakelse i samfunnet, og utøvelse av kvinners menneskerettigheter på lik linje med menns. Minst 119 land har lover om vold i nære relasjoner, 115 land har lover om seksuell trakassering og 52 har lover om voldtekt i ekteskap.⁴ Selv der lover eksisterer, blir de ikke alltid gjennomført på en slik måte at de faktisk hjelper kvinner.

Vold mot jenter og kvinner foregår i familien, på arbeidsplassen, på skolen eller universitetet, på gata, i politikken og i statlige institusjoner. Jenter og kvinner fra sårbare grupper er ofte spesielt utsatt og har mindre mulighet til å hevde sin rett til beskyttelse.

Hva er kjønnsbasert vold?

Kjønnsbasert vold omfatter et bredt spekter av skadelige handlinger som påfører fysisk, psykisk eller seksuell skade eller lidelse, trusler om slike handlinger, tvang eller andre former for frihetsberøvelse. Vold mot jenter og kvinner dreier seg blant annet om vold, trusler og mishandling i familien, seksuelle overgrep, partnerdrap, skadelige former for tradisjonell praksis som kjønnslemlestelse og handel med kvinner – de fleste med sikte på seksuell utnytting, samt voldtekt og andre typer seksualisert vold i krig og humanitære kriser.

Sosiale medier har medført nye former for vold, i form av trusler og hatefulle ytringer. Mot kvinner kommer disse ofte i form av seksuelt betonte og grove karakteristikker og med trusler for å skremme jenter og kvinner mot å uttale seg i det offentlige rom. Én av ti kvinner over 15 år i EU rapporterer å ha opplevd trakassering på sosiale medier.⁵ Det er en sterk økning av seksuelle overgrep på internett, og av seksuell vold som følge av nettkontakt.

4 OECD (2015). Minimum Set of Gender indicators, 2014 (fotnote 72) i The World's Women 2015. Trends and Statistics, side 160. Tilgjengelig fra: <http://unstats.un.org/unsd/gender/chapter6/chapter6.html> (31.05.2016).

5 European Union Agency for Fundamental Rights (2014). Violence against women: an EU-wide survey, side 104. Tilgjengelig fra: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf (31.05.2016).

Menn er ofte utøvere av vold mot kvinner som er deres partnere eller mot sine døtre, men også andre kvinner, for eksempel mødre og svigermødre, kan utøve vold som ledd i å kontrollere jenters og kvinners sosiale rolle. Vold og voldtekt benyttes også til å straffe jenter og kvinner som bryter med tradisjonelle kjønnsnormer. Såkalte omvendelsesvoldteker av lesbiske kvinner er et eksempel på dette. Arbeidet med å avskaffe vold må derfor omfatte så vel tiltak for kvinner og jenter som er utsatt for vold, som tiltak mot voldsutøveren. Ettersom menn ofte har større makt i samfunnet, vil menn som er tydelige forkjempere mot vold, ha stor symbolverdi og kunne endre andre menns praksis. En oppvekst med vold mot jenter og gutter ser i stor grad ut til å være en sosialisering og aksept til vold også i voksenlivet. Menn som ikke utøver vold i situasjoner der det er forventet, kan derfor oppleve sanksjoner og stigmatisering fra både kvinner og menn.

Samfunn i krise og konflikt er ofte preget av lovløshet og et generelt høyere voldsnivå som rammer både kvinner og menn. Kvinner og barn er likevel særlig utsatte for overgrep i slike situasjoner. Kvinnelige migranter og kvinner på flukt har høy risiko for å bli utsatt for enkelte typer vold, blant annet seksualisert vold og utnytting, både langs reiseruten, i mottak og i flyktningleirer.

Globalt sett ble

26%

av kvinner gift mens de fortsatt var barn (før de fylte 18 år)

Barne- og tvangsekteskap

Konsekvensene av barneekteskap er store for både jenter og gutter. For jenter medfører barneekteskap forverret helse, tidlig graviditet og vanskeligere barnefødsler, lavere utdanning, samt høyere risiko for kjønnsbasert vold og misbruk. Vedvarende fattigdom og tapte muligheter til å bedre sin situasjon og sine muligheter er også ofte konsekvensen for jenter. Det er en økende politisk vilje til å bekjempe barneekteskap. Et globalt toppmøte om barneekteskap og kjønnslemlestelse av kvinner (FGM) i 2014⁶ bidro til å mobilisere og å øke den globale finansieringen av arbeidet.

Norges internasjonale innsats mot barne- og tvangsekteskap har som ambisjon å bidra til avskaffe denne praksisen innen en generasjon. Innsatsen vår fordeler seg over ulike tematiske områder og kanaliseres gjennom ulike organisasjoner. Innsatsen er i hovedsak indirekte og er en integrert del av større programmer innen seksuell og reproduktiv helse. Norges storsatsing på utdanning med fokus på jenter anses som en viktig strategi for å bekjempe barneekteskap og tidlige graviditeter.

6 «Girl Summit» i London 2014, i regi av den britiske regjeringen.

Hovedmål 4: Avskaffe vold og skadelige skikker rettet mot jenter og kvinner

Delmål 4.1: Vold mot alle jenter og kvinner forebygges

Norge skal

- bidra til å styrke den internasjonale normative innsatsen mot vold mot kvinner.
- støtte det sivile samfunnets arbeid mot vold mot kvinner.
- initiere nye tiltak for å involvere menn som aktører mot vold mot kvinner.

Delmål 4.2: Seksualisert vold i konflikt forebygges og bekjempes

Norge skal

- gjennomføre handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet der bekjempelse av seksualisert vold er sentralt.
- støtte humanitære hjelpeorganisasjoner som er seg bevisst behovet for å forebygge og beskytte mot seksualisert vold.

Delmål 4.3: Barne- og tvangsekteskap er avskaffet innen en generasjon

Norge skal

- støtte multilaterale aktører, spesielt UNFPAs og UNICEFS arbeid for å redusere barne- og tvangsekteskap.
- støtte nasjonale aktørers arbeid for å forebygge og avskaffe barne- og tvangsekteskap.

Bærekraftsmål vi bidrar til

Delmål 5.2: Avskaffe alle former for vold mot alle jenter og kvinner, både i offentlig og privat sfære, herunder menneskehandel, seksuell og annen form for utnyttning.

Delmål 5.3: Avskaffe all skadelig praksis, for eksempel barneekteskap, tidlige ekteskap og tvangsekteskap samt kvinnelig omskjæring.

5

Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter

Arbeidet med å fremme kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter (SRHR) er høyt prioritert av Norge. Det følges systematisk opp i alle relevante forhandlinger i FN. Det er også et viktig satsingsområde i utviklingspolitikken der utfordringen er å omsette de internasjonale forpliktelsene som våre partnerland har påtatt seg, til konkrete forbedringer for kvinners seksuelle og reproduktive helse.

Kvinnens rett til å ha kontroll over og kunne bestemme fritt over egen seksualitet, fri fra tvang, vold og diskriminering, er en viktig forutsetning for likestilling og for kvinners muligheter til å treffe egne valg. Det må gjelde alle kvinner, uavhengig av seksuell orientering eller kjønnsidentitet. Både kvinner og menn skal kunne bestemme om de vil gifte seg og hvem de vil inngå ekteskap med og ha seksuelle relasjoner med. Dette er sentrale elementer som inngår i vår forståelse av hva seksuelle rettigheter innebærer, og som vi arbeider for å få internasjonal enighet om.

Reproduktive rettigheter innebærer at kvinner har rett til å bestemme om og når de vil ha barn, og hvor mange barn de vil ha. De skal ha tilgang til informasjon om og metoder for dette. Tilgang til helsetjenester som sikrer trygge svangerskap og fødsler, og til familieplanlegging og moderne former for prevensjon, er en forutsetning for at disse rettighetene skal bli en realitet for alle kvinner.

Norges arbeid med abort i FNs menneskerettighetsråd

Norge er det landet som oftest har lagt fram anbefalinger for å fremme rett til abort i FNs menneskerettighetsråds landgjennomganger (UPR). Vi har tatt dette opp overfor følgende land: Mosambik, Malawi, Tanzania, Chile, Costa Rica, Honduras, Argentina, El Salvador, Nicaragua, Paraguay, Peru, Myanmar, USA, Polen, Malta, Ungarn og Irland. Vi bygger først og fremst anbefalingene på de globale eller regionale forpliktelsene som landene selv har påtatt seg når det gjelder abort, og på å være så konkrete og presise som mulig. På den måten settes søkelyset på mangelfull etterlevelse av forpliktelser, og det synliggjøres hvor restriktiv abortlovgivningen er i mange land. Landene må ta stilling til anbefalingene, og det skapes et handlingsrom for at det sivile samfunnet i de aktuelle landene kan arbeide videre med saken overfor myndighetene.

Hver eneste dag i 2015 døde
830 kvinner
som følge av komplikasjoner knyttet til
graviditet og fødsel

Det er dokumentert at streng abortlovgivning ikke fører til færre aborter

Tallenes tale viser at dette er viktige spørsmål. Hele 225 millioner jenter og kvinner har ikke tilgang til prevensjonsmidler.⁷ Bruk av prevensjon hindres også av sosiale normer, tabuer og overtro. Hver eneste dag i 2015 døde 830 kvinner som følge av komplikasjoner knyttet til graviditet og fødsel.⁸ De aller fleste av dødsfallene skjer i utviklingsland og kunne vært unngått. Utrygge aborter forårsaker 13 prosent av mødredødeligheten.⁹

Bærekraftsmålene gir en god plattform for å videreføre og styrke støtten til prioriterte samarbeidslands bestrebelser på å realisere disse overordnede målsettingene. Særlig viktig er delmålene om allmenn tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester, herunder familieplanlegging, informasjon og utdanning samt integrering av reproduktiv helse i nasjonale strategier og programmer, og om allmenn tilgang til seksuell og reproduktiv helse og reproduktive rettigheter.

Likestilling mellom kjønnene og kvinners rettigheter er en forutsetning – og en konsekvens – av SRHR. Dette gjelder ikke bare for gode reproduktive og seksuelle helsetjenester, men også for lovgiving knyttet til seksualitet. I en del land er det straffefrihet for voldtekt i ekteskapet, mens seksuelle relasjoner som skjer utenfor ekteskapet, derimot straffes, oftest hardest for kvinner. Tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester og produkter er avgjørende for å hindre unødig lidelse og død forårsaket av seksuelt overførbare sykdommer og komplikasjoner knyttet til graviditet og fødsel. Seksuelle og reproduktive helsetjenester er dessuten viktige for at jenter og kvinner skal kunne planlegge sine svangerskap, ta utdanning og delta i arbeidslivet. Slike tjenester er dermed en forutsetning for deres økonomiske og politiske deltakelse. Å styrke kvinners deltakelse bidrar igjen til bekjempelse av fattigdom og til bærekraftig utvikling.

7 Every Women Every Child (2015), side 25. Tilgjengelig fra: <http://www.who.int/life-course/partners/global-strategy/globalstrategyreport2016-2030-lowres.pdf?ua=1> (31.05.2016).

8 WHO. Maternal and reproductive health. Tilgjengelig fra: http://www.who.int/gho/maternal_health/en (13.06.2016)

9 WHO. Unsafe abortion: global and regional estimates of incidence of unsafe abortion and associated mortality in 2008. Tilgjengelig fra: http://www.who.int/reproductivehealth/topics/unsafe_abortion/magnitude/en (13.06.2016)

Kjønnslemlestelse (Female Genital Mutilation – FGM)

Bærekraftsmål 5 om likestilling mellom kjønnene forplikter alle stater til å avskaffe skadelig praksis som kvinnelig kjønnslemlestelse og barne- og tvangsekteskap.

De siste ti årene har mange land opplevd en nedgang i andelen jenter og kvinner som utsettes for FGM. Erfaringen fra arbeidet mot kjønnslemlestelse viser at en slik praksis er nært sammenvevd med jenters og kvinners stilling i lokalsamfunnet. For å få slutt på kjønnslemlestelse trengs lokalt dialogarbeid for å endre sosiale normer, med aktiv støtte fra lokale og religiøse ledere, samt kunnskapsbasert engasjement blant helsearbeidere, lærere, justisvesen og media. Lover, politikk og nasjonal koordinering er en forutsetning for å redusere og avskaffe FGM.

Norges ambisjon er at ingen jenter utsettes for FGM, og at de som allerede er omskåret, skal få best mulig omsorg. Vår strategi mot kjønnslemlestelse av jenter (2014-2017) innebærer et tett samarbeid med sivilt samfunn og internasjonale organisasjoner, og bidrar til kompetansebygging av helsepersonell. Samarbeidsland er Somalia og Etiopia.

Tilgang til prevensjon står sentralt for å sikre at hver fødsel er ønsket og trygg. Det vil imidlertid alltid være behov for trygge aborttjenester, som dermed også utgjør en prioritet for Norge. Innsatsen er dels knyttet til å bidra til at land som tillater abort er i stand til å tilby slike tjenester, dels å arbeide for liberalisering av abortlovgivningen i land der den er restriktiv samt å oppnå internasjonal aksept for tilgang til abort som del av retten til seksuell og reproduktiv helse. Det er dokumentert at streng abortlovgivning ikke fører til færre aborter.

Norge arbeider med SRHR i to spor. Det ene er det operasjonelle arbeidet gjennom den store satsingen på mødre og barnehelse, avskaffelse av kjønnslemlestelse og innsats for unges seksuelle og reproduktive helse. Det andre er det normative sporet i FN der vi fremmer rett til abort og arbeider for internasjonal aksept for seksuelle rettigheter. Dette er blant de mest omstridte spørsmålene i internasjonale forhandlinger om kvinners rettigheter som det ikke er blitt mulig å oppnå enighet om, verken i arbeidsprogrammet fra Kairo (1994), i handlingsplanen fra Beijing-konferansen (1995) eller senere.

Hovedmål 5: Fremme jenters og kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter

Delmål 5.1: Allmenn tilgang til seksuell og reproduktiv helse og reproduktive rettigheter

Norge skal blant annet

- videreføre støtten til bedring av ungdoms- og mødrehelse, blant annet gjennom den globale strategien for kvinners, barns og ungdoms helse.
- styrke tilgangen til prevensjon og seksualundervisning gjennom støtte til FN, Verdensbankens globale finansieringsordning til støtte for kvinners, barns og ungdoms helse.
- være pådriver for at alle afrikanske land ratifiserer Den afrikanske unions protokoll om kvinners rettigheter, og at de land som har ratifisert protokollen, følger opp forpliktelsene til å gi gravide kvinner tilgang til abort når liv eller helse er truet, etter voldtekt eller incest og ved fosterskade.
- bidra til at lovlige aborter gjennomføres trygt, og til at kvinner som opplever komplikasjoner etter illegale aborter, mottar helsehjelp og støtte.

Delmål 5.2 Internasjonal aksept for seksuelle rettigheter og rett til abort

Norge skal blant annet

- arbeide tverrregionalt og kunnskapsbasert for å fremme aksept for enighet om og inkludering av seksuelle rettigheter med en mest mulig ambisiøs definisjon, og som er en integrert del av menneskerettighetene.
- arbeide tverrregionalt for beskyttelse av menneskerettighetene til lesbiske og bifile kvinner og transkvinner og for likebehandling i lovgivning og praksis.
- arbeide for rett til abort og for avskaffelse av lover som foreskriver straff mot kvinner som har begått ulovlige aborter.
- støtte det sivile samfunnets pådriverarbeid for seksuelle rettigheter og rett til abort.
- ta opp spørsmål knyttet til seksuelle rettigheter og rett til abort i politiske dialoger med samarbeidsland.

Delmål 5.3: Kjønnsløstelse av jenter er avskaffet innen en generasjon

Norge skal

- gjennomføre strategien for en styrket internasjonal innsats mot kjønnsløstelse av jenter (2014-2017), som omfatter støtte til UNFPAs og UNICEFs globale program mot kjønnsløstelse av jenter samt støtte til sivil samfunn og andre aktører.

Bærekraftsmål vi bidrar til

Delmål 3.7: Innen 2030 sikre allmenn tilgang til tjenester knyttet til seksuell og reprodktiv helse, herunder familieplanlegging og tilhørende informasjon og opplæring, og sikre at reprodktiv helse innarbeides i nasjonale strategier og programmer.

Delmål 5.6: Sikre allmenn tilgang til seksuell og reprodktiv helse samt reprodktive rettigheter, som avtalt i samsvar med handlingsprogrammet fra den internasjonale konferansen om befolkning og utvikling, handlingsplanen fra Beijing og beslutningsdokumentene fra deres respektive tilsynskonferanser.

Gjennomføring av handlingsplanen

Gjennomføringen av handlingsplanen skal skje i Utenriksdepartementets ulike fagseksjoner, ved utestasjoner, i Norad og hos andre offentlige forvaltere av norske midler og norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Handlingsplanen skal omsettes gjennom bidrag til finansiering av konkrete tiltak og arbeid med politikk og normative prosesser.

Det er viktig å understreke at de internasjonale likestillingsforpliktelsene nedfelt i kvinnekonvensjonen, handlingsplanen fra Beijing og Agenda 2030/bærekraftsmålene er hvert lands eget ansvar å oppfylle. Det er den lokale, nasjonale og internasjonale situasjonen og etterspørselen som vil bestemme hvilke prioriteringer som bør gjøres til enhver tid.

Å bidra til bedring av kvinners situasjon er mangfoldig og komplekst. Denne handlingsplanen og handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet og andre styringsdokumenter som er relevante for likestilling, skal derfor gjennomføres samordnet og helhetlig. Handlingsplanen bygger også i stor grad på tidligere erfaringer og evaluering av den norske likestillingsbistanden.

Erfaringene viser at integrering av kjønnsperspektivet er utfordrende. Innsatsen er ikke strategisk nok. I tillegg til de prioriterte områdene i planen vil Utenriksdepartementet identifisere utvalgte områder med aktiv integrering av kvinners rettigheter og likestilling. På andre områder vil vi gjøre en risikovurdering av tiltaket, slik at det ikke får negative konsekvenser for kvinners rettigheter og likestilling. Dette er nødvendige grep for å konsentrere innsatsen og sikre at den fører til resultater.

Struktur for gjennomføring av handlingsplanen

1. Likestilling for utvikling

Det etableres et eget program kalt LIKE – likestilling for utvikling. Programmet skal på etterspørsel, og etter kapasitet, støtte land og bidra til å oppnå likestilling mellom kvinner og menn i tråd med bærekraftsmålene. Programmet vil kombinere norske likestillingserfaringer med god bistandspraksis. Tematisk vil Norges kompetanse når det gjelder kvinners økonomiske og politiske deltakelse være særlig prioritert. Elementer i programmet vil være teknisk kunnskapsoverføring, bevisstgjøring og faglig samarbeid mellom relevante institusjoner.

2. Pådrivergruppe for likestilling

Som ledd i gjennomføringen av handlingsplanen vil det opprettes en pådrivergruppe bestående av et knippe norske aktører som kan spille en aktiv rolle for global likestilling. Politisk ledelse vil møte disse 1-2 ganger i året for rådslag om hvordan kvinners rettigheter og likestilling kan fremmes globalt for å oppnå resultater.

3. Møteplasser

Det tas sikte på å ha et årlig seminar for relevante aktører for å gjøre opp status for gjennomføringen av handlingsplanen. Det skal utarbeides en intern, årlig arbeidsplan for å justere innsatsen og gjøre handlingsplanen mest mulig relevant og dagsaktuell. Det vil også være andre møteplasser med representanter fra sivilt samfunn, forskning og andre aktører om ulike temaer når det er relevant.

4. Budsjett

Kvinnebevilgningen skal brukes til å støtte kvinners rettigheter og likestilling. Bevilgningen er en katalysator for å oppnå likestillingspolitiske mål i tråd med handlingsplanen, samt å bidra til å utløse likestillingsrelevante tiltak på andre budsjettposter. Det er også et mål å integrere kjønnsperspektivet i alle relevante budsjettposter. I noen tilfeller brukes i tillegg øremerking for å fremme kvinners rettigheter og likestilling, inntil målet om integrering i relevante budsjettposter er sikret.

5. Resultatrapportering

Rapportering av resultater knyttet til handlingsplanenes tematiske satsingsområder vil gjøres i Utenriksdepartementets årlige budsjettforslag til Stortinget, Prp 1. S. Rapporteringen vil baseres på globale indikatorer knyttet til bærekraftsmålene.

Intern organisering av arbeidet

- 1. En innsatsgruppe for likestilling** som består av representanter fra Utenriksdepartementet og representanter fra Norad vil ha det løpende ansvaret for gjennomføring. Gruppen skal ha som rolle å koordinere og samhandle om gjennomføring av planen på tvers i utenriktjenesten.
- 2. Handlingsplanens føringer vil gjelde alle land og all innsats i utenriktjenesten, og dette vil gjenspeiles i interne styringsverktøy**, for eksempel virksomhetsplaner og rapporteringer. I tillegg vil likestilling være en prioritet i norske fokusland og eventuelt i andre land der norsk samarbeid etterspørres. Opplæring om kjønnsperspektivet som tverrgående element i utenriktjenestens arbeid styrkes.

Utgitt av:

Utenriksdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonskode: E-962 B

ISBN nummer: 978-82-8321-002-6

Design: Kord AS

Illustrasjoner: Kord AS

Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

10/2016 – opplag 1000